

ANTROPOLOĢEI
LATVIJAS ZA GODA LOCEKLEI
PROFESOREI RAISAI DENISOVAI – 80

Raisa Denisova (otrā no labās) Jēkaba Primaņa balvas saņemšanas reizē
Anatomijas muzejā 2007. gadā

Raisa Denisova dzimusi 1930. gada 30. augustā bij. Abrenes apriņķa Tilžas pagasta Jaunkaktiņu mājās, kur viņas tēvs Jēkabs Denissovs par piedalīšanos Latvijas brīvības cīņās bija saņēmis zemi. 1954. gadā beigusi Maskavas Valsts universitātes Bioloģijas fakultāti ar specializāciju antropoloģijā. Pēc universitātes beigšanas iestājusies toreizējā PSRS ZA Etnogrāfijas institūta aspirantūrā un 1958. gadā aizstāvējusi vēstures zinātņu kandidāta disertāciju par austrumlatviešu un austrumlietuviešu antropoloģiskā sastāva izpēti. 1957. gadā R. Denisova atgriezās Latvijā un sāka strādāt Vēstures institūtā par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieci. Radošās darbības sākumposma pamattēmas bija akmens laikmeta iedzīvotāju cilmes un antropoloģiskā sastāva pētniecība un baltu tautu un Baltijas somu etniskās vēstures izpēte. No 1965. līdz 1968. gadam R. Denisova vadīja toreizējā Latvijas ZA Vēstures institūta antropoloģisko ekspedīciju, kurā veica 64 Latvijas, Lietuvas un Igaunijas rajonu iedzīvotāju somatoloģiskos, dermatoglifiskos un seroloģiskos pētījumus. Balstoties uz iegūtajiem materiāliem, kā arī veiktajiem kranioģiskajiem pētījumiem, zinātniece 1974. gadā aizstāvēja vēstures zinātņu doktora disertāciju par tēmu “Seni un mūsdienu baltu antropoloģija”.

Daļa no disertācijas materiāla publicēta divās monogrāfijās – “Seno baltu antropoloģija” (1975) un “Latvijas iedzīvotāju etnoģenēze” (1977).

No 1985. gada R. Denisova ir Latvijas vēstures institūta Antropoloģisko pētījumu laboratorijas vadītāja. 1992. gadā viņai piešķirts habilitētās vēstures zinātņu doktores grāds. No 1990. gada viņas zinātniskā darba tēmas ir Baltijas tautu etnoģenēze, Latvijas akmens un bronzas laikmeta iedzīvotāji, to demogrāfija, sociālā struktūra, ekoloģija, dzīves kvalitāte. Publicēts vairāk nekā 200 zinātnisko darbu, to skaitā piecas monogrāfijas un 23 publikācijas angļu valodā ārzemju izdevumos. R. Denisova par saviem pētījumiem ir referējusi 17 starptautiskos kongresos un konferencēs Latvijā, Igaunijā, Krievijā, Dienvidslāvijā, Ungārijā, Zviedrijā, Komī, Šveicē, Indijā, Somijā, Polijā, ASV. Veicot Latvijas iedzīvotāju antropoloģisko izpēti, sadarbojusies ar Somijas Sarkanā Krusta asins pārliešanas staciju, Oksfordas Universitātes Arheoloģisko laboratoriju, Tartu Universitāti. R. Denisova ir izveidojusi Latvijā antropoloģisko pētījumu skolu, viņas vadībā ir aizstāvētas divas zinātņu kandidāta un divas zinātņu doktora disertācijas. Latvijas Universitātē lasītas lekcijas baltu tautu etnoģenēzē, somugru ģenēzē un etniskajā vēsturē, antropoloģijā. R. Denisova ir Latvijas Dabas muzeja ekspozīcijas “Latviešu etnoģenēze” zinātniskā autore. 1998. gadā ievēlēta par Latvijas ZA goda locekli, 2000. gadā piešķirts valsts emeritētās zinātnieces nosaukums. Vēlam profesorei jubilejā veselību, dzīvesprieku un spēku pabeigt iecerēto!

Gunita Zariņa

Laiks ir vienīgā vērtība, ko cilvēks nevar ietekmēt. Taču katrs sev atvēlēto laiku var piepildīt. Šovasar 30. augustā antropoloģe, vēstures doktore, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda locekle Raisa Denisova atskatās uz 80 gadiem, no kuriem turpat pusgadsimts aizritējis Latvijas vēstures institūtā.

Tieši Raisa Denisova, būdama akadēmiski izglītota antropoloģe, kas beigusi Maskavas Valsts universitātes Bioloģijas fakultāti, mācījusies antropoloģijas katedrā pie slavenajiem krievu zinātniekiem N. Čeboksarova, V. Bunaka un G. Debeca, atgriezusies Latvijā, uzsāka šeit visaptverošus antropoloģiskos pētījumus, vispirms jau tikko arheologu atklāto kapulauku antropoloģiskā materiāla izpēti. Nebūtu viņas, kas to lai zina, kur šodien mēs sameklētu seno latviešu kaulus.

Rūpējoties par Latvijas antropoloģijas nākotni, profesore R. Denisova veicināja šīs zinātnes nozares entuziastu izglītošanu un 80. gados izveidoja nelielu antropoloģisko grupu, kas vēlāk pārtapa jau nopietnā antropoloģiskā kolektīvā. Viņa izvēlējās katram no saviem līdzstrādniekiem aktuālas un līdz tam neizstrādātas tēmas. Tā laika gaitā viņas pašas veiktie kranioģeogrāfiskie pētījumi papildinājās ar mūsdienu latviešu

seroloģiskajiem datiem, tika uzsākta viena no pirmajām toreizējā Padomju Savienībā odontoloģiskā materiāla jeb zobu izpēte, tam visam laika gaitā pievienojās iedzīvotāju fiziskās attīstības un paleodemogrāfijas jautājumi. Viņas skolnieki pēc vairākām antropoloģiskās izpētes programmām visai nopietni pētīja latviešu etnosu gan etniskās vēstures, gan fiziskās attīstības skatījumā. Nevajadzētu aizmirst, ka toreiz – padomju gados latviešu etniskā vēsture, tāpat kā Latvijas arheoloģija un folklorā, veidoja ārēji nepamanāmu, bet ļoti nozīmīgu latviešu identitātes apliecinājumu un bija viena no, lai arī pasīvās, tomēr nacionālās pretestības formām.

Pateicoties profesores gādībai, Latvijas antropologi cieši sadarbojās ar Baltijas, Ukrainas un Krievijas kolēģiem. Kur nu vēl 80. gadu otrajā pusē izvērstā plašā sadarbība seroloģijas jomā ar Somijas kolēģiem.

Neviens nevar izvēlēties laiku, kurā dzīvot, toties katrs var sava laika romānā ierakstīt savu lappusi un pieredzi. Latvijas antropoloģijas vēsturē laika posms no 20. gadsimta 50. līdz 90. gadiem nepārprotami saistīts ar Raisas Denisovas vārdu. Par paveikto Latvijas antropoloģijas laukā 2007. gadā viņa saņēma prof. Jēkaba Prīmaņa piemiņas balvu.

Arī mēs, profesores skolnieki, sakām siltu paldies par šo kopā pavadīto laiku, mācībām un darbu. Lai Jums veselība un dzīvotprieks, kā arī laiks iesākto darbu pabeigšanai!

Rīta Grāvere